

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2021. gada 12. novembrī Nr. 6-1/626

Gulbenes novada domei

dome@gulbene.lv

VSAC "Latgale" filiāle "Litene"

litene@vsacatgale.gov.lv

Par valsts sociālās aprūpes institūciju klientu tiesībām uz dzīvi sabiedrībā

Tiesībsargs ir saņēmis un izvērtējis Gulbenes novada pašvaldības (turpmāk – Pašvaldības) un Valsts sociālās aprūpes centra “Latgale” filiāle “Litene” (turpmāk – filiāle “Litene”) atbildes vēstules par valsts sociālās aprūpes institūciju klientu tiesībām uz dzīvi sabiedrībā.

Tiesībsargs kopumā pozitīvi Pašvaldības veiktos pasākumus deinstitucionalizācijas (turpmāk - DI) procesa īstenošanā, kā rezultātā tuvākajos mēnešos cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem kļūs pieejami konkrēti sabiedrībā balstīti pakalpojumi. Tāpat no saņemtās informācijas secināms, ka Pašvaldības atbildīgo darbinieku sadarbība ar Filiāles “Litene” darbiniekiem ir pozitīva, kā arī uz DI procesā iesaistīto cilvēku interešu un tiesību ievērošanu orientēta.

Tāpat tiesībsargs izprot, ka sabiedrībā balstītu pakalpojumu izveides un reģistrēšanas procesā var būt objektīvas nobīdes pašas pašvaldības noteiktajos un iecerētajos termiņos, turklāt nav noliedzams, ka epidemioloģiskā situācija valstī kopumā ir ietekmējusi gan valsts un pašvaldību institūciju darbu, gan arī ikviena cilvēka dzīvi, tomēr nevar noliegt, jo īpaši tieši vismazāk aizsargātāko cilvēku dzīvi.

Tādējādi ir būtiski, lai DI procesā iesaistīto cilvēku pāreja no institucionālās aprūpes uz sabiedrībā balstītiem pakalpojumiem tiktu jo īpaši veicināta un atbalstīta, sniedzot gan atbilstošas apmācības, gan iedrošinājumu Filiāles “Litene” darbiniekiem, kuri tieši ikdienā ir tie, kuru pienākums ir sagatavot klientus pēc būtības būtiskām viņu dzīves pārmaiņām, kā arī nodrošinot vispusīgas un aktuālas informācijas apmaiņu starp pašvaldību un valsts sociālās aprūpes institūciju. Tiesībsarga ieskatā tikai uz kopīgu mērķi – ikviena cilvēka ar garīga rakstura traucējumu dzīves uzlabošana atbilstoši jaunākajiem cilvēktiesību standartiem¹ - orientēta sadarbība var ļaut sasniegt labākus rezultātus un patiesi uzlabot mazaizsargāto cilvēku dzīves kvalitāti.

¹ ANO Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām noteiktajiem standartiem, *skatīt:*

<https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1630> , ANO Personu ar invaliditāti tiesību komitejas Vispārīgais komentārs Nr.5 (2017) par neatkarīgu dzīvi un iekļaušanu sabiedrībā, pieejams latviešu valodā: <https://vvc.gov.lv/index.php?route=product/search&search=%20Rights%20of%20Persons%20with%20Disabilities>

Tāpat nav noliedzams, ka ikvienas pašvaldības sociālā dienesta darbiniekiem ir/būs liels izaicinājums² sniegt personisku un profesionālu atbalstu ikvienai personai, kura uzsāks saņemt sabiedrībā balstītus pakalpojumus, jo darbs ar personām ar garīga rakstura traucējumiem ikdienā nereti ir ļoti sarežģīts un laikietilpīgs, lai sasniegtu uzlabojumus ilgtermiņā gan konkrēta cilvēka dzīvē, mazinot sociālo atstumtību, gan lauztu stereotipus un mazinātu aizspriedumus pret šiem cilvēkiem sabiedrībā kopumā.

Turklāt ilgtermiņā gan valstī kopumā, bet jo īpaši pašvaldībās ir būtiski domāt par to, kā papildu jau esošajiem un jaunizveidotajiem sabiedrībā balstītajiem pakalpojumiem, veidot un attīstīt tieši individualizētus atbalsta pakalpojumus, kurus elastīgi varētu pielāgot mazaizsargātāko cilvēku patiesajām vēlmēm un vajadzībām. Tostarp ne mazāk būtiski jau šobrīd novērtēt un atbalstīt tos darbiniekus, kuri ir/būs iesaistīti cilvēku ar garīga rakstura traucējumiem ikdienas atbalsta sniegšanā (ievērojot Gulbenes novada pašvaldības lēmumus, šiem pienākumiem piesaistīt sociālos darbiniekus, nevis attīstot mentora pakalpojumu), lai pāreja uz sabiedrībā balstītu pakalpojumu saņemšanu noritētu cik vien iespējams veiksmīgi, sadarbojoties un orientējoties uz izvirzīto mērķi. Saistībā ar iepriekš minēto, tiesībsargs aicina Pašvaldību ņemt vērā Labklājības ministrijas finansētā un Resursu centrs cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem “Zelda” veiktā pilotprojekta “Atbalsta personas pakalpojuma apraksts, organizēšana un finansēšanas kārtības izstrāde” izstrādātajā gala ziņojumā³ ietvertās atziņas. Papildu norādāms, ka atsevišķās pašvaldībās⁴ šāds atbalsta personas pakalpojums⁵ pašvaldībā tiek nodrošināts un veiksmīgi darbojas arī pēc pilotprojekta noslēgšanās.

Ievērojot minēto, tiesībsargs aicina pašvaldības atbildīgās amatpersonas, kuras pieņem lēmumus, kā arī ikvienu darbinieku, kurš tiešā veidā ikdienā ir iesaistīts darbā ar personām ar garīga rakstura traucējumiem primāri veicināt savu izpratni par šo personu tiesību būtību, dalīties ar savu personīgo pozitīvo pieredzi, kā arī pieņemt drosmīgus, cilvēktiesībām atbilstošus un ilgtermiņā sabiedrībai kopumā ļoti nozīmīgus lēmumus, kas palīdzēs veidot atklātu, veicinošu un iekļaujošu sabiedrību un virzīties uz ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti izvirzīto mērķi.

Ar cieņu
tiesībsarga pilnvarojumā
Pilsonisko un politisko tiesību nodaļas
vadītāja

Ineta Piļāne

² Aicinājums izmantot savā ikdienas darbā Mācību materiālu “**Mans klients/mans pacients – izaicinājumi darbā ar personām psihiskiem, uzvedības un nervu sistēmas attīstības traucējumiem.** Materiāls paredzēts gan medicīnas personālam, gan sociālajā jomā strādājošajiem, t. skaitā sociālajā dienestā strādājošajiem. Minētais materiāls sniedz iespēju apgūt zināšanas un padziļinātu izpratni par psihisko traucējumu veidiem, attīstību, ietekmi uz klienta līdzestību sadarbības procesā, kā arī sniedz praktiskus ieteikumus komunikācijas uzlabošanai, līdzestības veicināšanai un sabiedrības stigmatizācijas mazināšanai. [mans_klients.pdf \(talakizglitiba.lv\)](https://www.lm.gov.lv/gala-zinojums-atbalsta-personas-pakalpojuma-apraksta-organizšanas-un-finansesanas-kartibas-izstrade)

³ <https://www.lm.gov.lv/gala-zinojums-atbalsta-personas-pakalpojuma-apraksta-organizšanas-un-finansesanas-kartibas-izstrade>

⁴ Piemēram, Talsu novada pašvaldība, kur atbalsta personas pakalpojums tiek nodrošināts, kā arī ir plānots turpināt to nodrošināt 2022.gadā.

⁵ Resursu centrs cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem “Zelda” atbalsta pakalpojums ir reģistrēts Sociālo pakalpojumu reģistrā, skatīt: <https://vspmis.lm.gov.lv/Public/PublicetsPakalpojums>